

Fimmtudaginn 7. nóvember 1996.

Nr. 306/1995.

Sigluberg hf.

(Skarphéðinn Þórisson hrl.)

gegn

Þorsteini Símonarsyni

(Jónatan Sveinsson hrl.)

Vinnusamningur. Sjómenn. Lögskýring.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómarnir Garðar Gíslason, Arnljótur Björnsson og Markús Sigurbjörnsson.

Áfrýjandi skaut málinu til Hæstaréttar með stefnu 14. september 1995 og krefst sýknu af kröfum stefnda og málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti.

Stefndi krefst staðfestingar hins áfrýjaða dóms og málskostnaðar fyrir Hæstarétti.

Eins og greint er í héraðsdómi, deila málsaðilar eingöngu um, hvort áfrýjanda sé skylt að greiða stefnda, sem varð fyrir slysi 20. desember 1993, tveggja mánaða laun samkvæmt 1. mgr. 36. gr. sjómannalaga nr. 35/1985 frá og með 3. janúar 1994, þegar skipverjar á Hábergi, GK 299, hefðu átt að byrja störf að loknu samningsbundnu launalausú jólaleyfi, eða frá og með 15. sama mánaðar, þegar skipverjar voru lögskráðir í skiprúm að loknu verkfalli. Eru aðilar sammála um, að áfrýjanda beri að greiða kröfu stefnda, ef síðari skilningurinn telst vera réttur.

Leggja verður til grundvallar þá almennu reglu, að þegar launþegi eigi rétt til launa í forföllum vegna veikinda eða slyss, hefjist réttindatímabilið við upphaf veikinda eða þegar slys ber að höndum. Hvað sjómenn varðar, er gerð sérstök undantekning frá þessari reglu í 2. málslíð 1. mgr. 36. gr. laga nr. 35/1985, en þar segir, að sé skipverji í launalausú fríi, þegar hann veikist eða slasist, taki hann laun „frá þeim tíma, er hann skyldi hefja störf að nýju“. Í lögunum er hins vegar ekki mælt sérstaklega fyrir um áhrif verkfalls á rétt skipverja til launa í veikindaforföllum, hvorki þegar það hefst í kjölfar launalauss leyfis né á veikindatímabili.

Vegna verkfalls sjómanna frá 2. til 14. janúar 1994, sem eftir mála-tilbúnaði aðila náði meðal annars til stéttarfélags stefnda, gátu

skipsstörf ekki hafist 3. þess mánaðar, eins og miða verður hér við, að ákveðið hafi verið. Telja verður eðlilegt, að stefndi, sem var á slysdegi í launalausú leyfi til 3. janúar 1994, beri áhættu af því, að verkfall stéttarfélags hans kom í veg fyrir, að vinna á skipi áfrýjanda hæfist þegar að loknu leyfinu.

Samkvæmt framangreindu verður að skýra ákvæði 36. gr. sjómannalaga svo, að skipverji eigi rétt til launa í forföllum vegna veikinda eða slyss frá þeim tíma, sem honum hefði verið skylt að hefja störf að nýju að loknu launalausú leyfi, en verkfall á því tíma-skeiði raski ekki upphafsmarki þess, heldur valdi því, að réttur til forfallalauna glattist, meðan á verkfallinu stendur. Verður áfrýjandi því sýknaður af kröfum stefnda, sem verður dæmdur til að greiða málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti, eins og í dómsorði greinir.

Athuga ber, að samkvæmt ákvæðum 114. gr. og XXI. kafla laga nr. 91/1991 um meðferð einkamála á ekki við að greina sérstaklega frá þeim hluta tildæmds málskostnaðar, sem á rætur að rekja til málflutningsþóknunar, svo sem gert er í dómsorði hins áfrýjaða dóms, enda hafi aðili ekki fengið gjafsókn í máli.

D ó m s o r ð:

Áfrýjandi, Sigluberg hf., er sýkn af kröfum stefnda, Þorsteins Símonarsonar.

Stefndi greiði áfrýjanda samtals 200.000 krónur í málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti.

Dómur Héraðsdóms Reykjaness 12. september 1995.

Stefnandi máls þessa er Þorsteinn Símonarson, kt. 290859-3369, Blómsturvöllum 1, Grindavík. Stefnt er Siglubergi hf., kt. 690788-2419, Ægisgötu 2, Grindavík. Málið var höfðað með birtingu stefnu 14. desember 1994. Dómur féll 21. mars. Honum var áfrýjað til Hæstaréttar, og þar féll dómur 7. júní sl. Dómsorð hæstaréttardómsins hljóðar svo: „Hinn áfrýjaði dómur er felldur úr gildi og öll meðferð málsins fyrir Héraðsdómi Reykjaness. Er málinu vísað heim í hérað til nýrrar meðferðar. Málskostnaður í héraði og fyrir Hæstarétti fellur niður.“ Málið var tekið til meðferðar að nýju í héraði 4. júlí sl. Aðalmeðferð málsins fór fram 31. ágúst, og var málið að henni lokinni tekið til dóms.

Stefnandi krefst þess, að stefndi verði dæmdur til að greiða sér 387.940 krónur auk dráttarvaxta af sömu fjárhæð frá 15. apríl 1994 til greiðsludags

og til greiðslu málskostnaðar samkvæmt málskostnaðarreikningi. Þá krefst stefnandi viðurkenningar á sjóveðsrétti í vs. Hábergi, GK-299, skipaskrárnúmer 1006, til tryggingar dómkröfum.

Dómkröfur stefnda eru þær, að hann verði sýknaður af öllum dómkröfum stefnanda og stefnandi dæmdur til að greiða sér málskostnað samkvæmt mati dómsins.

Málsatvik.

Stefnandi, sem er menntaður skipstjórnarmaður, hefur starfað í þjónustu stefnda sem 1. stýrimaður og afleysingaskipstjóri á vs. Hábergi, GK-299, frá árinu 1988. Skipið er gert út frá Grindavík og hefur einkum verið á loðnuveiðum. Haustvertíðinni 1993 lauk skömmu fyrir jól, og var öll áhöfn skipsins lögskráð úr skiprúmi 20. desember það ár. Þann dag hófst jóla- og áramótaleyfi, sem stóð til og með 2. janúar 1994, samkvæmt kjarasamningi Landssambands íslenskra útvegsmanna og yfirmannafélaga innan Farmanna- og fiskimannasambands Íslands. Fyrirhugað var, að skipið héldi til loðnuveiða þegar eftir áramót að loknu leyfi áhafnar.

Hinn 20. desember 1993 varð stefnandi fyrir voðaskoti í fótlegg. Varð hann óvinnufær af þeim sökum fram til 28. apríl 1994, þegar hann hóf léttu vinnu í landi við skipið. Hann var síðan lögskráður á skipið að fullu vinnufær 14. júní 1994.

Verkfall sjómanna á fiskiskipum hófst 2. janúar 1994 og stóð til 14. sama mánaðar, en þá var það stöðvað með bráðabirgðalögum nr. 1/1994. Lögskráð var á skipið degi síðar, en stefnandi gat ekki sinnt kalli og hafið störf af framangreindum orsökum. Var því ráðinn og lögskráður á skipið annar stýrimaður í hans stað.

Stefndi greiddi stefnanda fyrst staðgengilslaun samkvæmt 1. mgr. 36. gr. sjómannalaga nr. 35/1985 miðuð við, að launatímabilið hefði byrjað að líða á slysdegi. Hann leiðrétti síðan þetta launauppgjör og greiddi stefnanda laun í slysaforföllum fram til 5. mars 1994. Við það uppgjör var lagt til grundvallar, að réttur stefnanda til tveggja mánaða staðgengilslauna samkvæmt greindu lagaákvæði byrjaði að líða 3. janúar 1994, óháð verkfalli sjómanna, og að ekki bæri að greiða laun, meðan það stæði. Frá og með 5. mars 1994 var stefnda síðan greidd kauptrygging, sbr. 2. mgr. 36. gr. laga nr. 35/1985. Þessu uppgjóri var andmælt af Farmanna- og fiskimannasambandi Íslands fyrir hönd stefnanda með bréfum, dags. 4. júlí og 11. og 17. október 1994. Var því haldið fram, að stefnandi ætti rétt til staðgengilslauna allt fram til 15. mars 1994.

Mál þetta varðar rétt stefnanda til staðgengilslauna í slysaforföllum samkvæmt 1. mgr. 36. gr. laga nr. 35/1985, og lýtur ágreiningur málsaðila að því,

frá hvaða tíma reikna beri laun þessi. Af hálfu stefnanda er því haldið fram, að reikna beri staðgengilslaun í tvo mánuði, frá því að verkfalli lauk og lögskráð var á skipið 15. janúar 1994. Á hinn bóginn telur stefndi, að reikna beri stefnanda staðgengilslaun frá 3. janúar 1994 og að greiðslur falli niður fyrir það tímabil, sem verkfallið stóð. Krafa stefnanda um staðgengilslaun hafi því að fullu verið greidd með uppgjöri allt fram til 5. mars 1994.

Með málsaðilum er ekki tölulegur ágreiningur, en stefnandi sundurliðar kröfu sína svo:

Aflahlutur 7/3-15/3 '94, hásetahl. 252.624 kr. $\times$ 1,5	kr.	378.936
Fæðispeningar, kr. 705 $\times$ 10	kr.	7.050
Orlof 10,17%	kr.	39.255
Samtals	kr.	425.241
Frádregið:		
Kauptrygging frá 5/3-15/3 1994, 3.358 kr. $\times$ 10	kr.	33.858
Orlof 10,17%	kr.	3.443
Samtals	kr.	37.301
Stefnufjárhæð	kr.	387.940

Málsástæður stefnanda og lagarök.

Af hálfu stefnanda er því haldið fram, að hann hafi með störfum sínum hjá stefnda sem 1. stýrimaður og afleysingaskipstjóri á skipi stefnda, vs. Hábergi, GK-299, í nær sex ár áunnið sér ýtrustu réttindi til launa í veikinda- eða slysaförföllum, þegar hann slasaðist 20. desember 1993. Nánar tiltekið hafi hann átt rétt til staðgengilslauna (aflahlutar) í tvo mánuði og síðan kauptryggingar (fastakaups) í næstu tvo mánuði þar á eftir, sbr. 1. og 2. mgr. 36. gr. sjómannalaga nr. 35/1985.

Stefnandi heldur því einnig fram, að beita eigi reglu 1. mgr. 36. gr. laga nr. 35/1985 um upphafstíma staðgengilslauna, þegar sjómaður slasast í verkfalli eða launalausum leyfi, sem fellur saman við verkfall. Í báðum tilfellum komi upp áþekk staða í réttarsambandi útgerðarmanns og sjómanns, þ. e. vinnuskylda og kaupgreiðsluskylda falli niður, án þess að ráðningarsamningi sé slitið. Hinir lögbundnu veikindadagar stefnanda hafi ekki tekið að líða fyrr en eftir lok verkfalls, er stefnanda bar að koma til skips, eftir að lögskráð var á það 15. janúar 1994. Samkvæmt þessari lögskýringu eigi stefnandi því rétt til staðgengilslauna fram til 15. mars 1994. Stefnandi hafi hins vegar ekki fengið greiddan aflahlut frá 5. til 15. mars 1994, en ágreiningur málsins lúti að greiðslum á því tímabili.

Auk þess sem stefnandi vísar til 36. gr. sjómannalaga máli sínu til stuðnings, sbr. framanritað, vitnar hann til gildandi kjarasamnings stéttarfélaga aðila, greinar nr. 1.28. Um lagarök að öðru leyti vísar stefnandi til meginreglna vinnuréttar um skyldu atvinnurekanda til greiðslu launa og að efna samningsskyldur sínar um önnur kjaraatriði.

Um kröfu um viðurkenningu sjóveðsréttar í Hábergi, GK-299, til tryggingar dómkröfum vísar stefnandi til 1. mgr. 197. gr. siglingalaga nr. 34/1985.

Krafan um málskostnað byggist á 1. mgr. 130. gr. laga nr. 91/1991 og krafan um virðisaukaskatt á lögum nr. 50/1988.

Málsástæður og lagarök stefnda.

Af hálfu stefnda er vísað til þess, að stefnandi hafi átt að hefja störf 3. janúar 1994 að loknu jóla leyfi. Vegna verkfalls stéttarfélags stefnanda hafi ekki verið unnt að kalla skipverja til vinnu 3. janúar. Verkfallinu hafi lokið 15. janúar, og þá loks hafi stefnandi getað hafið störf að nýju. Heldur stefndi því fram, að greiðsla slysa- og veikindalauna falli niður í verkfalli. Úttekt slysa- og veikindadaga frestist hvorki né færist til sem nemi verkfallsdögum, heldur falli rétturinn niður. Um þessar greiðslur gildi hið sama og um vinnulaun, meðan verkfall stendur. Þar sem stéttarfélag stefnanda hafi hafið verkfall, hafi engin laun verið greidd, hvorki vinnulaun né staðgengilslaun í slysa- eða veikindatilvikum. Telur stefndi, að þeir sjómenn, sem eru veikir eða slasaðir, eigi ekki að vera betur settir en þeir, sem eru heilir heilsu, hvað varðar þann fórnarkostnað, sem verkfall hafi í för með sér.

Stefndi heldur því fram, að lögskýring stefnanda fái ekki staðist, þar sem hún myndi fela í sér mismunun. Í því sambandi bendir stefndi á, að hafi skipverji verið óvinnufær í 15 daga, áður en 15 daga verkfall hefst, fengi hann greidd laun í 45 daga af 60 daga staðgengilstímabili. Skipverji, sem hafi ekki fengið staðgengilslaun fyrir verkfall, geti ekki átt betri rétt, ella væri skipverjum mismunað gróflega, allt eftir því, hvenær verkfall stæði yfir.

Stefndi áréttar, að stefnandi átti að hefja störf 3. janúar 1994, en hafi ekki getað það sökum verkfalls fyrr en 15. janúar það ár. Telur stefndi að allur munur sé á því, hvort maður sé í launalausum leyfi eða verkfalli, hvað varðar upphafstímamark launa í slysaforföllum. Verði því ekki jafnað saman, þegar sjómaður óskar eftir launalausum leyfi eða slítur vinnufrið með verkfalli.

Forsendur og niðurstöður.

Ágreiningslaust er, að stefnandi átti rétt á tveggja mánaða staðgengilslaunum samkvæmt 1. mgr. 36. gr. sjómannalaga nr. 35/1985. Auk þess sem

sú lagagrein kveður á um þennan rétt, er um hann mælt í kjarasamningi yfirmannafélaga í Farmanna- og fiskimannasambandi Íslands við Landsamband íslenskra útvegsmanna, en þar segir í gr. 1.28.: „Verði yfirmaður frá störfum vegna veikinda eða slysa, skal útgerðarmaður greiða honum full laun samkv. sjómannalögum.“

Í málinu er einungis um það deilt, hvort tveggja mánaða tímabil staðgengilslauna skyldi hefjast 3. janúar, þegar skipverjar á Hábergi hefðu átt að hefja vinnu að nýju, ef ekki hefði komið til verkfalls, þ. e. 15. janúar, þegar skipverjar voru lögskráðir á skipið að loknu verkfalli. Ágreiningur aðila snýst því um túlkun á 2. ml. 1. mgr. 36. gr. sjómannalaga, svohljóðandi: „Sé skipverji í launalausú fríi, er hann veikist eða slasast, tekur hann laun frá þeim tíma, er hann skyldi hefja störf að nýju.“

Í vinnustöðvun, hvort sem hún stafar af verkfalli eða verkþætti, er launamanni hvorki skylt né heimilt að vinna störf í þágu atvinnurekanda. Þessi meginregla er staðfest í kjarasamningi stéttarfélaga aðila. Vinnuskylda launamanns fellur niður og þá um leið skylda atvinnurekandans til greiðslu kaups. Í verkfallinu 2.-14. janúar 1994 mátti stefndi ekki krefja skipverja á Hábergi um vinnuframlag, né heldur áttu þeir neinn rétt til launa. Gilti það jafnt um staðgengilslaun sem önnur. Greiðslutími þeirra launa gat fyrst hafist, þegar vinnuskylda skipverja og kaupgreiðsluskylda útgerðarinnar ræknaði við að loknu verkfalli 15. janúar. Þá var stefnandi óvinnufær vegna slyss, sem hann varð fyrir í launalausú fríi. Hann átti því rétt til staðgengilslauna frá 15. janúar 1994.

Af hálfu stefnda hefur því verið haldið fram, að úttekt slysa- og veikindadaga frestist hvorki né færast til, heldur falli rétturinn niður. Veikir eða slasaðir skipverjar eigi ekki að þessu leyti að vera betur settir en þeir, sem heilir eru heilsu, hvað varðar þennan „fórarkostnað“, sem verkfall hafi í för með sér. Á þessa málsástæðu má ekki fallast. „Fórarkostnaður“ stefnanda sem og annarra verkfallsmanna í umræddu verkfalli kom fram í því, að hann var kauplaus, meðan á því stóð. Ef dómkrafa stefnda yrði tekin til greina, leiddi það til skerðingar á launum stefnanda ofan í þann „fórarkostnað“.

Af framanrituðu leiðir, að stefndi verður dæmdur til að greiða stefnanda stefnukröfuna. Ekki er ágreiningur um fjárhæðina sem slíka né um vexti.

Um málskostnað.

Við aðalmeðferð málsins lagði lögmaður stefnanda fram svofelldan málskostnaðarreikning:

Hagsmunatengdur málskostnaður skv. a-lið 5. gr. gjaldskrár Almennu málflutningsstofunnar hf.:

Hagsmunir 31/8 1995, 465.666 kr.	kr.	107.850,00
Virðisaukaskattur 24,5%	kr.	26.423,00
	kr.	134.273,00
Útlagt:		
Þingfesting og birting	kr.	4.300,00
Útgáfa áfrýjunarstefnu	kr.	10.000,00
Reikningur vegna ágripsgerðar	kr.	38.470,00
	kr.	187.043,00

Lögmaður stefnda mótmælti þeim liðum þessa reiknings, sem taka til útgáfu áfrýjunarstefnu og reiknings vegna ágripsgerðar. Að öðru leyti sætti málskostnaðarreikningurinn ekki andmælum.

Dómari telur, að samkvæmt niðurstöðu málsins verði ekki hjá því komist að dæma stefnda til að greiða stefnanda málskostnað að fullu, sbr. 1. mgr. 130. gr. laga nr. 19/1991. Verður því málskostnaðarkrafa stefnanda tekin til greina.

Um sjóveðsrétt.

Dómari fellst á kröfu stefnanda um viðurkenningu á sjóveðsrétti í Hábergi, GK-299, skipaskrárn. 1006, til tryggingar dæmdum kröfum.

Finnur Torfi Hjörleifsson héraðsdómari kveður upp dóm þennan.

D ó m s o r ð:

Stefndi, Siglubeig hf., greiði stefnanda, Þorsteini Símonarsyni, 387.940 kr. með dráttarvöxtum skv. III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 með síðari breytingum af þeirri fjárhæð frá 15. apríl 1994 til greiðsludags.

Stefndi greiði stefnanda 160.620 kr. í málskostnað, þar með talda málflutningsþóknun lögmanns stefnanda, Jónatans Sveinssonar hrl., 107.850 kr., auk virðisaukaskatts af þeirri fjárhæð.

Stefnandi á sjóveðsrétt í Hábergi, GK-299, skipaskrárn. 1006, til tryggingar dæmdum fjárhæðum.